

IZDANJE BROZOVIĆEVIH RADOVA U STOLJEĆIMA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI

Dalibor Brozović, *Rasprave i članci* (Stoljeća hrvatske književnosti, knjiga br. 130). Prir. Josip Lisac, Matica hrvatska, Zagreb, 2015.

Niz Stoljeća hrvatske književnosti, koji je 1995. utemeljio akademik Vlatko Pavletić, ne objavljuje samo književne tekstove u užem smislu, već i druge tekstove koji su od velike važnosti za povijest hrvatske kulture i književnosti. Tako su u ovom nizu objavljeni spis Ruđera Boškovića o pomrčinama Sunca i Mjeseca (2012.), Strossmayerovi književni i politički spisi (2006.), a i zbornici jezikoslovnih rasprava i članaka Stjepana Ivšića (2012.), Ljudevita Jonkea (2015.) i drugih. U istom se nizu sada objavljuje i izbor rasprava i članaka Dalibora Brozovića, jednoga od vodećih hrvatskih lingvista dvadesetoga stoljeća.

Ovo vrijedno izdanje priredio je Josip Lisac, Brozovićev učenik i nasljednik na zadarskoj kroatistici i slavistici, koji je napisao i Predgovor (str. 9–22) te sastavio bibliografiju važnijih izdanja djela Dalibora Brozovića (str. 31–35) i literature o njemu (str. 36–44). Knjiga sadržava i niz slikovnih prikaza, fotografija Dalibora Brozovića u službenim i privatnim prigodama, koje je priređivač znalački prikupio. Na kraju su knjige, kao što je uobičajeno u ovakvim izdanjima, tumač imena i izraza, rječnik teže razumljivih riječi i kazalo imena. U Predgovoru priređivač ističe da je Brozović bio jedan od naših najsvestranijih filologa, koji se, osim raznim jezikoslovnim disciplinama (fonologijom, dijalektologijom, standardologijom i sociolingvistikom, genetskom i tipološkom lingvistikom), bavio i politikom i numizmatikom. Govorio je većinu slavenskih jezika, mnoge romanske jezike i esperanto, na koji je i prevodio, a bio je i enciklopedist, direktor Leksikografskoga zavoda "Miroslav Krleža" i pokretač i glavni urednik *Hrvatske enciklopedije*. Nije lako u jednom izdanju izborom radova prikazati tako svestranu znanstvenu i stvaralačku ličnost, čija iscrpna bibliografija (objavljena u zborniku *Od indoeuropeistike do kroatistike. Zbornik u čast Daliboru Brozoviću*, Zagreb, 2013., str. xiii–l) obuhvaća gotovo 600 bibliografskih jedinica.

Usprkos svojem golemom znanju o različitim područjima lingvistike (ili upravo zbog nje), Brozović je za života objavio malo sintetskih djela, pa su njegovi prinosi znanosti posijani po mnogim knjigama i časopisima, a najvažniji među njima više su puta tiskani u zbornicima Brozovićevih radova. Tako Brozovićeve priloge standardologiji sadržava njegova knjiga *Standardni jezik* (Zagreb, 1970.), njegove jezične savjete nalazimo u zborniku *Prvo lice jednine* (Zagreb, 2005., pretiskano u Mostaru 2007.), dok su njegovi najvažniji prilozi povijesti i proučavanju hrvatskoga standardnog jezika okupljeni u knjizi *Neka bitna pitanja hrvatskoga jezičnog standarda* (Zagreb, 2006.). Knjiga na koju se odnosi ovaj prikaz nije, dakle, prvi zbornik Brozovićevih radova, i neki su od njih (npr. njegova temeljna studija "Hrvatski jezik, njegovo mjesto unutar južnoslavenskih i drugih slavenskih jezika, njegove povijesne mijene kao jezika hrvatske književnosti") otisnuti i u drugim zbornicima. Pa ipak, ovo novo Matičino izdanje ima neke svoje jedinstvene vrijednosti, koje nam Brozovićev opus predstavljaju u novom svjetlu. Budući da

se radi o knjizi koja je namijenjena široj publici, a ne u prvom redu lingvistima i kroatistima, ona ne sadržava uskostručne Brozovićeve radove iz, primjerice, dijalektologije i fonologije, već prije svega one radove u kojima on govori o općim aspektima hrvatske jezične povijesti, književnosti (i dijalektalne književnosti) te o osobama koje su na razne načine zadužile hrvatsku kulturu (od Matije Divkovića preko Vatroslava Jagića do Antuna Barca i Franje Švelca).

Radovi okupljeni u ovoj knjizi nastajali su tijekom pola stoljeća, od pedesetih godina 20. stoljeća do početka trećega tisućljeća. Međutim, organizacija knjige ne slijedi kronologiju objavljivanja okupljenih radova, već sadržajnu logiku: nakon temeljnih radova o povijesti hrvatskoga jezika i članaka o jeziku nekih za tu povijest važnih autora (npr. Petra Zoranića, Jurja Barakovića i Matije Divkovića) slijede osvrti na jezik i stil odabranih hrvatskih pisaca (npr. Silvija Strahimira Kranjčevića, Jakše Kušana, Tina Ujevića...) koji nam prikazuju Brozovića kao književnoga kritičara. Posebno su zanimljivi Brozovićeve radovi posvećeni hrvatskom dijalektalnom pjesništvu, npr. Franu Galoviću (str. 377–381), Dragutinu Domjaniću (str. 382–387), Peri Ljubiću (str. 423–430), Marinu Franičeviću (str. 437–443) i drugima; u tim se radovima vidi kako je za pravilno razumijevanje dijalektalnoga pjesništva i njegova mjesta u hrvatskoj književnosti važno bogato znanje o hrvatskom jeziku i njegovim dijalektima, koje je Brozović imao kao jedan od vodećih hrvatskih dijalektologa i jedan od rijetkih naših lingvista koji je bio potpuno kompetentan u sva tri hrvatska narječja. Na kraju su ovoga zbornika Brozovićeve osvrti na hrvatske filologe Vatroslava Jagića i Franju Švelca i na književne povjesničare Mihovila Kombola i Antuna Barca; ti su radovi pisani ne samo znanstveno akribično, već i s mnogo razumijevanja za doprinos navedenih autora povijesti hrvatskoga jezika i književnosti; osim, naravno, Jagića, Brozović ih je i osobno poznao te ih je stoga mogao prikazati ne samo kao znanstvenike, već i kao ljude.

Iz gotovo svakoga Brozovićeve članka objavljenog u ovoj knjizi možemo naučiti nešto novo, i danas relevantno, čak i kada je riječ o radovima koji su izvorno objavljeni prije nekoliko desetljeća. Tako u Brozovićevoj recenziji knjige o Hrvatima i Vuku Karadžiću jugounitarističkoga povjesničara Viktora Novaka (str. 327–329) doznajemo u čemu je razlika između zlonamjernoga stručnjaka i diletanta, kakvim je Brozović smatrao Novaka: dok zlonamjerman stručnjak prešućuje činjenice koje mu se ne uklapaju u tezu, zlonamjerman diletant pokušava te činjenice negirati! Takvo je otvoreno suprotstavljanje jugounitarističkim pseudoznanstvenim konstrukcijama u vrijeme kada je ovaj rad bio po prvi put tiskan bilo prilično hrabro, no Brozović je uvijek znao argumentima potkrijepiti svoje teze kojima je branio hrvatske nacionalne interese na polju jezikoslovlja. U članku o značenju atributa "slovinski" u Kačićevu *Razgovoru* (str. 241–245) možemo naučiti da taj atribut kod starijih pisaca može značiti i "hrvatski" i "južnoslavenski" i "općeslavenski", no da ta situacija u slavenskom i europskom kontekstu nije nipošto iznimna (jer su i pridjevi "češki" i "ruski" u prošlosti bili upotrebljavani u širem i užem značenju), te da nipošto ne može poslužiti za osporavanje hrvatske samosvijesti kod Kačića i drugih naših starijih pisaca.

Premda jezičnosavjetnički Brozovićeve radovi u ovoj zbirci nisu osobito zastupljeni, u članku "Odoše Turci, ostaše turcizmi" (str. 338–340) čitatelj će doznati da u hrvatskome jeziku nemaju svi turcizmi isti status te se neki i ne poznaju

kao takvi (poput riječi *boja*), dok su drugi izrazito stilski ili regionalno obilježeni (poput riječi *sevdah*). Brozovićev pogovor knjizi *Za makedonski jezik* (str. 342–363) poučava nas kako prvaci u velikobugarskim posezanjima za makedonskim jezikom nisu etnički Bugari, već etnički Makedonci asimilirani u bugarsku naciju, što je uvid vrlo primjenljiv i na hrvatske prilike, u kojima su najveći jugounitaristi i osporavatelji hrvatske samobitnosti redovito bili etnički Hrvati. Na koncu, u radu o stogodišnjici bugarskoga pjesnika i revolucionara Hriste Boteva nailazimo na zgodnu putopisnu crticu iz jednoga Brozovićeve posjeta Bugarskoj, ali i na njegov prijevod poznate Botevljeve pjesme "Hadži Dimitar" (str. 444–450). Iz takvih Brozovićevih radova buduće će generacije upoznati Brozovića ne samo kao znanstvenika, već i kao pisca i sjajnoga stilista čiji je doprinos hrvatskoj književnosti znatan. Stoga treba pozdraviti ovo izdanje Brozovićevih radova u nizu Stoljeća hrvatske književnosti Matice hrvatske, a priređivaču, Josipu Liscu, čestitati na obavljenom poslu.

Ranko Matasović